

элементы стилизации, словно предлагая собственную трактовку старинных жанров, вплоть до откровенных аллюзий. И хотя композитор не прибегает к прямому цитированию музыкальных текстов своих предшественников, с помощью некоторых приемов ему удается напомнить слушателю о том, каков же «оригинал», от творчества какого композитора или от стиля какой эпохи он отталкивается.

Библиографические ссылки

1. *Композиторы и музыковеды Молдовы: библиограф. справочник*. Сост. Г. Чайковский-Мерешану. Кишинёв: Universitas, 1992.
2. CIOBANU-SUHOMLIN, I. *Repertoriul general al creației muzicale din Republica Moldova: (ultimele două decenii ale secolului XX)*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2006.

METODELE DE LUCRU CU TEXTUL POETIC ÎN CREAȚIILE VOCALE DE CAMERĂ DE TEODOR ZGUREANU

TEODOR ZGUREANU'S VOCAL CHAMBER WORKS
AND THE METHODS OF WORK UPON THE POETIC TEXT

TATIANA COADĂ,
doctorandă,
Academia de Muzică, Teatru și Arte plastice

Articolul reprezintă o analiză a creațiilor vocale de cameră ale compozitorului Teodor Zgureanu din punct de vedere a modificărilor textuale survenite. Se enunță lista autorilor textelor și se dă o apreciere transformărilor cărora este supus textul poetic.

Cuvinte-cheie: *compozitor din Republica Moldova, muzica vocală de cameră, romanță, text poetic.*

The paper represents an analysis of the vocal chamber creations by the composer Theodor Zgureanu. The basic procedures applied by T. Zgureanu in the work on poetic texts are mentioned in the paper. The list of the authors of the rhymes has been specified and a characterization of the transformations to which the poetic text conforms has been presented.

Keywords: *composer of the Republic of Moldova, chamber vocal music, romance, poetic text.*

În centrul atenției noastre sunt creațiile vocale de cameră ale lui Teodor Zgureanu — o parte a moștenirii componistice naționale neexplorată până la momentul actual. Din punctul de vedere al muzicologului, care adesea devine intermediar între compozitor, interpret și apoi ascultător, este destul de important să observăm metodele utilizate de compozitor în lucrul cu textul poetic, care ulterior este aranjat într-o creație vocală, în cazul nostru — în romanțe, cântece și cicluri de romanțe: tot ce cuprinde sfera muzicii vocale de cameră, semnată de T. Zgureanu.

Creațiile compozitorului T. Zgureanu ocupă un loc de vază în cultura muzicală contemporană a Republicii Moldova. Muzica vocal-simfonică, cantatele și oratoriile, creațiile pentru cor, scrise în baza textelor biblice — sunt doar câteva exemple din tezaurul compozitorului. În afara lor, moștenirea componistică a lui T. Zgureanu cuprinde muzică simfonică, creații instrumentale și vocal-instrumentale, precum și o gamă vastă de miniaturi corale, scrise pentru diverse componente corale.

Un rol aparte în creația lui T. Zgureanu revine operei *Decebal*, care a intrat în tezaurul culturii muzicale moldovenești. O altă lucrare de amploare este simfonia, consacrată lui Mihai Eminescu.

Apelând în mare parte la genurile de amploare ca muzica simfonică și corală sau la miniaturile acestor genuri, T. Zgureanu totodată, pe parcursul întregii activități componistice, acordă o atenție destul de mare și genului muzicii vocale de cameră. Astfel, în anii '70 ai sec. XX apare vocaliza *Durere* și primele romanețe: *Cunosc un singur pământ-al Patriei*, versuri de A. Roșca, *Cântau viori* și *Spre fericire*, versuri A. Bloc, în traducere din limba rusă de A. Busuioc.

În activitatea sa componistică ulterioară, T. Zgureanu se va simți atras frecvent de genurile muzicii vocale de cameră, pe care, din spusele compozitorului, le scrie, făcând un repaos, pentru a da naștere în continuare creațiilor de o amploare mai mare, predestinate unei componente interpretative de dimensiuni mult mai vaste¹. Astfel, lista creațiilor vocal-camerale se completează ulterior cu două romanețe pe versurile lui M. Eminescu *Lacul* și *Dorința*; două creații bazate pe versurile V. Micle: *Pe-al meu gând* și *Luminează-n ceruri luna*; și o romanță pe versuri de L. Blaga: *Mica odă unei fete*. Poezia poezilor contemporani i-a atras atenție compozitorului în romanețele *Mi-e dor* și *Adio* (versuri de L. Bârlădeanu); *Tu, iubito* (versuri de D. Matcovschi); *Citesc în ochii tăi iubirea* (versuri de N. Costenco); *Laudă harului divin* (versuri de A. Roșca); *Chemare stelelor* (versuri de E. Loteanu); *Și s-a stins în noapte raza* (cuvintele de G. Furdui). Alături de aceste splendide miniaturi vocale sunt și cele patru romanețe pe versurile lui Eminescu, scrise, în special, pentru baritonul I. Cvasniuc (*Apari să dai lumină, Între nouri și-ntre mare, Să fie seară-ășfințit, Dona Sol*).

Fiind în primele rânduri ai promotorilor renașterii tradițiilor naționale duhovnicești în muzică, T. Zgureanu a reușit să obțină performanțe în acest domeniu nu numai în creațiile sale corale de mare amploare. Destul de pregnant această tradiție a fost implementată în creația vocală de cameră *Slăvită fii, Marie*, bazată pe text biblic. Este remarcabil faptul, că această lucrare a fost scrisă pentru M. Bieșu și are o dedicație specială: "Pentru vocea de aur a Mariei Bieșu — cu admirație și evlavie!"

Astfel, doar enunțând creațiile vocale de cameră ale lui A. Blok, care cuceresc prin varietatea și multitudinea sa, observăm un paradox. Muzicologia contemporană națională dispune de rezultate vaste în cercetarea domeniului operei, muzicii corale și simfonice ale compozitorului T. Zgureanu, care s-au regăsit în articole și monografii publicate [1–3]. Dar miniaturi vocale ale compozitorului în literatura muzicologică de până acum nu și-au găsit oglindirea.

După cum vedem, pe tot parcursul activității componistice în sfera muzicii vocale de cameră, T. Zgureanu apelează la textele diferitor poeți. Dacă la început de cale compozitorul a fost atras și de poezia națională, și de cea rusă, în special a lui A. Blok, ulterior, maestrul se orientează în special spre creațiile poezilor autohtoni, atât a contemporanilor săi, cât și a clasicilor poeziei naționale.

¹ Într-un interviu acordat autorului demersului dat de Teodor Zgureanu, compozitorul a enunțat că, pe de o parte, genul muzicii vocale de cameră este un prilej de "repaos" pentru el după crearea lucrărilor muzicale de amploare, fie corale sau simfonice. Dar, pe de altă parte, miniaturile camerale necesită o perseverență mai mare, o precizie și lucru mai migălos, deoarece acest gen de muzică este limitat în dimensiuni. Adică, diapazonul temporal al creațiilor camerale este mult mai mic decât a celui dintr-un poem simfonic, ca exemplu, dar și aici gândul muzical trebuie exprimat concret și până la sfârșit, chiar dacă genul impune o oarecare limită a duratei sonore.

În unele cazuri colaborarea dintre compozitor și poeți are un caracter pur practic și reiese din anumite necesități concrete. De exemplu, romanțele *Mi-e dor* și *Adio*, pe versurile L. Bârlădeanu au fost scrise de T. Zgureanu special pentru a fi interpretate de către participanții concursului *Crizantema de argint–1997*. Tot pentru acest concurs, în colaborare cu N. Costenco, T. Zgureanu compune romanța *Citesc în ochii tăi iubirea*, iar mai târziu apare romanța *Tu, iubito*, pe versurile lui D. Matcovschi.

După cum s-a menționat mai sus, un alt caz de colaborare specială s-a format între compozitorul T. Zgureanu și interpretul I. Cvasniuc, în urma căreia a apărut ciclul de romanțe pe versurile lui M. Eminescu cu denumirea comună *Apari să dai lumină* și subtitlul *Patru lieduri pe versurile lui M. Eminescu* dedicate baritonului Ion Cvasniuc.

În creațiile cameral-vocale ale lui T. Zgureanu se dezvăluie o bogată sferă imagistico-ideatică. Aici găsim și cântece de dragoste, și romanțe cu caracter contemplativ, și reflecții filosofice. Admirarea, plină de dragoste și patriotism a plaiului natal este expusă în romanța timpurie pe versurile A. Roșca *Cunosc un singur pământ — al Patriei*. După conținutul tematic și muzical această creație poate fi caracterizată mai mult din punctul de vedere al genului cântecului de masă, fiind totodată și un imn Patriei: *În cântec sunt zvonuri de grâne / În graiuri-un suflet sonor / Și faptele noastre de mâine / Și-al Patriei nume cu dor*. Trebuie remarcat faptul că după o perioadă de ani Zgureanu mai este atras de poezia A. Roșca. De astă dată versurile alese i-au fost atât de aproape compozitorului ajuns la o maturitate spirituală, încât au stat nu numai la baza romanței *Laudă harului divin*, ci au și dat denumire întregii culegeri de romanțe, apărute la Chișinău în 1997 la editura *Pontos* [2].

În sfera lirică compozitorul este atras, în primul rând, de simțurile și retrăirile de natură personală. În romanța plină de optimism *Citesc în ochii tăi iubirea* (versurile lui N. Costenco) găsim emoții, luminoase, pregnante, care ard în interiorul eroului și își găsesc reflectare în ochii iubitei: *Amar de dulce-i pătimirea sărutului ca un fior, / Citesc în ochii tăi iubirea și mă topesc de dorul lor/...Mi s-a întunecat gândirea de patimă, ca de un nor*. În această creație dragostea este învingătoare: *Sunt toți în contra mea, dar firea cu noi e, contra tuturor... În ochii tăi citesc iubirea ...*

De un alt sentiment al dragostei, plin de tristețe și melancolie, sunt îmbibate romanțele *Tu, iubito* (pe versuri de D. Matcovschi): *Tu, iubito, nu pleca, Fără tine noaptea-i mare, / Și îmi pare orice stea Veșnic semn de întrebare / și Mi-e dor* (cuvintele de L. Bârlădeanu): *Mi-e dor de ochii tăi. Sunt viața mea. / Destul m-am tot scăldat în apă strâmtă*. O durere imensă, cauzată de dragostea pierdută se simte în romanța *Adio* (la fel pe versurile L. Bârlădeanu). Sufletul devastat al eroului se compară cu natura toamnei târzii: *O toamnă sângerândă-n dimineți, / Și-un dor cu amplitudine mortală. / Am putea, de asemenea, aprecia comparația simbolică a toamnei sângerânde cu apropierea sfârșitului vieții omenești*.

În această ordine de idei putem menționa că romanțele scrise în perioada maturității componistice ale lui T. Zgureanu sunt străpunse mult mai mult de gânduri filosofice despre viață și moarte, rostul omului pe Pământ. Cel mai pregnant ele se reflectă în romanța *Chemarea Stelelor* (pe versuri de E. Loteanu). Gânduri similare sunt expuse în romanța scrisă pe versurile G. Furdui *Și s-a stins în noapte raza*, în care pâlpâirea luminii solare se identifică cu cele mai fine vibrații ale sufletului uman, iar atenuarea treptată a razelor de soare în cerul de noapte se asociază cu apusul vieții omului: *Raza, care luminează / Am rugat-o să mă vază / Sufletul cum mi*

se frânge / Înflorește și se stânge / Am uitat de-acum și-a plânge / Dar s-a stins în noapte raza / Și-am chemat lumină lină / Să-mi atingă-n zori destinul, Dar n-a auzit lumina...

Apelând la moștenirea poetică a V. Micle, T. Zgureanu a ales două poezii: *Pe-al meu gând* și *Luminează-n ceruri luna*, cărora le-a pus veșmânt de romane, lăsând denumirea neschimbată. De data aceasta compozitorul tinde să redea sentimentele prin prisma oglinzirii lor în interiorul sufletului feminin — extrem de fin și tandru. Dragostea este învăluită într-un gând zburător în romanța *Pe-al meu gând*: *Însa eu gândului meu / De-aș putea aripi i-aș pune / Să-i ajut în zborul său și la fel în romanța Luminează-n ceruri luna: Iar eu ca-ntotdeauna / Îți trimit tristul meu gând. / Aș voi să-ți pot trimite / Dulce dorul de demult.*

Cu totul aparte în rândul creațiilor vocale de cameră ale lui T. Zgureanu trebuie remarcată reflectarea operelor marelui clasic al poeziei naționale M. Eminescu. Însuși poetului îi este caracteristică o viziune cu totul specială a dragostei față de femeie și a sentimentelor divine, pe care le poate stârni ea. Eminescu tratează Femeia ca un Înger, o Zeiță, ca pe un izvor al luminii Dumnezeiești. Toate aceste idei sunt redată cu mare măiestrie în muzica compozitorului.

Lucrând cu poeziile marilor clasici naționali sau a contemporanilor săi, utilizate în creațiile vocale de cameră, T. Zgureanu dă dovadă de o atârnare foarte serioasă față de modificările și transformările, căruia este supusă partea textuală a romanțelor. Acest fapt se datorează pe de o parte tendinței compozitorului de a minimaliza influența asupra originalității textului poetic, pe de altă parte depinde de mesajul muzical, pe care dorește să-l transmită T. Zgureanu.

Spre exemplu, în romanța *Luminează-n ceruri luna*, poezie de V. Micle, fiecărui vers îi corespunde o frază muzicală, iar luate împreună, două strofe, care urmează una după alta, stau la baza formării întregii creații. O altă romanță este scrisă pe versurile din poezia *Pe-al meu gând* de V. Micle. T. Zgureanu utilizează primul catren ca o strofă integră, după care indică repetarea de două ori a celei de-a doua strofe și apoi urmează a treia strofă muzicală, care coincide cu al treilea catren din poezie. Remarcabil în această romanță este faptul că toate trei cuplete apar în tonalități diferite. După cum vedem, compozitorul T. Zgureanu păstrează versurile originale, modificând doar puțin ordinea apariției lor.

Dacă e să vorbim despre poezia lui M. Eminescu în creația lui T. Zgureanu, vedem transformări textuale mult mai mari și mult mai diverse. Bunăoară, în romanța *Apari să dai lumină* din 11 strofe poetice compozitorul alege doar două — cele, în care este concentrat conținutul ideilor de bază ale poeziei: dragostea egalată cu o lumină sfântă, pură, angelică și rugăciunea adresată femeii iubite, îmbinată cu suferință, durere, chin, dar și o ultimă speranță de salvare a sufletului rătăcit.

O altă creație vocală de cameră pe versurile lui Eminescu *Între nouri și-ntre mare*, identifică dragostea ca un zbucium sufletesc, alături de emoțiile nestăvilite, pline de neliniște sufletească. T. Zgureanu alege doar primele cinci strofe, unindu-le câte două într-un cuplet muzical, repetând prima la sfârșitul romanței. Astfel compozitorul procedează pentru a sublinia ideea de bază a creației, care identifică neputința omului să zboare ca pasărea, iar pasărea nu este altceva decât dragostea pierdută: *Între nouri și-ntre mare / Zboară paseri călătoare / Cum nu pot și eu să zbor / Să mă iau pe urma lor!*

Să fie seara-n asfințit — o altă romanță pe versurile lui Eminescu — nu a suferit schimbări esențiale. Șase strofe poetice s-au îmbinat câte două, împreună formând trei blocuri muzicale, cu un contur bine determinat.

În romanța *Dona Sol*, versurile aceluiași poet, Zgureanu procedează astfel: alege consecutiv primele patru strofe poetice, le unește câte două și formează primele două cuplete muzicale. Pentru a da naștere ultimului cuplet muzical, compozitorul folosește ideile din a șasea și ultima strofă din poezie, unindu-le într-al treilea cuplet muzical. Aici iarăși vedem tendința lui T. Zgureanu de a "extrage" esențialul textului, pentru a acutiza și mai mult esența ideilor lui Eminescu.

Textul creațiilor cameral-vocale pe versurile lui L. Bârlădeanu nu au fost schimbate radical. *Adio*, în versiunea poetică conține patru strofe. T. Zgureanu le unește câte două, indicând la începutul celei de-a doua strofe tempoului *piu animato*, fapt care ne permite să considerăm această parte a romanței pe post de refren. La sfârșit se indică *D.C.*, și se interpretează ultimele două strofe poetice exact ca și primele.

În romanța *Tu, iubito*, versuri D. Matcovschi, T. Zgureanu formează cupletele din primele două strofe, refrenul — din celelalte două. Poezia conține în total opt strofe, pe care compozitorul le desparte în 4+4, astfel textul poetic rămâne neschimbat și corespunde întocmai ideilor componistice ale lui T. Zgureanu.

Poezia lui E. Loteanu *Chemare stelelor*, în versiunea poetică conține șase strofe a câte zece rânduri fiecare. T. Zgureanu formează romanța, alegând doar două dintre ele (prima și a cincea), cele, care exprimă idea de bază a lucrării. Pe de o parte stelele sunt apreciate ca dorința omului de a zbura spre ele, pe de altă parte — stelele sunt identificate ca tărâmul celor plecați pe vecie: *Se apropie ceasul în care / Vom urca Vom sădi și la voi / Cea mai frumoasă floare, / Floarea albă a vieții munții voștri / Și mi-or fi pe o clipă ochii / Tulburi și umezi, / Fiindcă inima mea ... A rămas pe pământ...*

Mica Odă Unei Fete, versuri L. Blaga conține patru strofe. În muzica lui T. Zgureanu ele sunt unite câte două și se interpretează fără schimbări atât în text, ca și în melodie. Această romanță cucerește prin simplitatea sa, prin metoda expunerii concise, în care compozitorul a reușit să redea întocmai sensul poetic, ce descrie puritatea și divinitatea unei copile neprihănite.

Slăvită fii, Marie, fiind scrisă pe versuri biblice, păstrează întocmai textul religios.

Poezia *Laudă harului divin*, versuri A. Roșca, conține șase strofe. La T. Zgureanu romanța e formată astfel: primele două strofe formează un cuplet, a treia strofă este refrenul, care se repetă, următoarele strofe (a patra și a cincea) formează al doilea cuplet. Iar pentru a suplini cupletul al treilea, T. Zgureanu folosește încă o dată prima strofă poetică, astfel creația prinde un contur egal și bine determinat.

Prin urmare, putem concluziona, că compozitorul T. Zgureanu este foarte rezervat în ceea ce ține de schimbări textuale, totodată alegând pentru creațiile sale versurile poezilor care îi sunt aproape de suflet. Împreună cu acestea, compozitorul este foarte exigent și atent la schimbările survenite în textul poetic, adaptându-le ideilor sale componistice.

Referințe bibliografice

1. БАЛАБАН, Л. Кому много дано — с того много и спросится. **В: Наше поколение: ежемес. лит.-худ. общественно-полит. журнал.** Кишинев, 2009, № 5. с. 7–11.
2. MORARU, E. *Clopote astrale: compozitorul și dirijorul Teodor Zgureanu.* Chișinău: Pontos, 2004.
3. CIOBANU-SUHOMLIN, I. *Repertoriul general al creației muzicale din Republica Moldova: (ultimele două decenii ale secolului XX).* Chișinău: Cartea Moldovei, 2006.
4. ZGUREANU, T. *Laudă harului divin.* Chișinău: Pontos, 1997.